

طراحی سیستم به منظور اطمینان از صحت اموال اعلام شده توسط مسئولان

* حسن عابدی جعفری
** سعید زرندی

چکیده

امروزه دولت‌ها ملزم به پاسخگویی در قبال تقاضاهای روزافزون شهروندان آگاه، تشکل‌ها و... هستند. نظارت مردم بر کارگزاران خود در دولت جهت اطمینان از پاسخگویی آنها، به عنوان اصلی پذیرفته شده در مدیریت دولتی مطرح است. اعلام اموال مدیران، به عنوان یک مکانیسم پاسخگویی، مانعی در ایجاد تضاد منافع در مسئولان و باعث احساس رضایت شهروندان است. نظارت کارآمد، نیازمند تبیین شاخص‌هایی است، لذا در این مقاله برای استخراج شاخص‌های اثرگذار در اعلام اموال، به مطالعه موردی یازده کشور پرداخته می‌شود. در نهایت با جمع‌بندی ۸ شاخص، شاخص‌های بهینه در تدوین قوانین اعلام اموال پیشنهاد می‌گردد. سپس با ارائه مدلی برای استاندارد زندگی، اقدام به طراحی نرم‌افزاری مبتنی بر وب به منظور اعلام نمودن اموال و نیز استفاده از بررسی‌های عرضی بین درآمد و هزینه‌ها، صحت اموال اعلام‌شده و روند سلامت مالی مدیران می‌شود.

واژگان کلیدی

اعلام اموال، فناوری اطلاعات، پاسخگویی، فساد اداری، سیستم هوشمند، طراحی سیستم

Email: hajafari@ut.ac.ir

Email: saeedzarandi@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۸۸/۰۵/۱۷

* عضو هیئت علمی دانشگاه تهران. دانشیار

** عضو هیئت علمی دانشگاه تهران. دانشجوی دکتری

تاریخ ارسال: ۸۸/۰۳/۳۱

فصلنامه راهبرد / سال هجدهم / شماره ۵۳ / زمستان ۱۳۸۸ / صص ۷۴-۵۷

۱- مقدمه

مفهوم پاسخگویی در حوزه مدیریت دولتی با مفهومی نوین یعنی پاسخگویی به شهروندان مورد توجه قرار گرفته است. خاستگاه اصلی مفهوم پاسخگویی در حوزه حاکمیت سیاسی و اداری، پرهیز از استبداد و روی آوری به مشروعیت بوده است (فقیهی، ۱۳۸۵). عدم پاسخگویی توسط دولتمردان و افزایش مخفی کاری در رویه‌های دولت، سبب سوء استفاده از قدرت و کاهش حق نظارت شهروندان بر امور می‌شود. جیمز مدیسون، چهارمین رئیس جمهور آمریکا، همواره نسبت به اهمیت موضوع پاسخگویی متذکر می‌شد که دولت مردمی که اطلاعات را در اختیار عموم قرار ندهد و یا ابزار دسترسی به اطلاعات را ایجاد ننماید، آغازگر موضوعی مسخره و فاجعه‌آمیز و یا هر دو خواهد بود (بنر، ۱۳۷۹). شهروندان با دسترسی به اطلاعات مربوطه در یک نظام پاسخگو، می‌توانند از فعالیت‌ها و سوء تدبیرهایی که دولت انجام می‌دهد و ایشان با آن موافق نیستند، جلوگیری نمایند. مردم و شهروندان حق دارند بدانند متولیان و متصدیان امور در سازمان‌های عمومی به چه فعالیت‌هایی مشغول‌اند، منابع مالی را چگونه صرف می‌کنند و چه قراردادهایی را - اعم از داخلی

و بین‌المللی - منعقد می‌کنند. (Edes, 2000) به نقل از فقیهی، ۱۳۸۵).

پاسخگویی با ارتقاء شفافیت فعالیت‌های اداری، در کاهش فساد آن نقش بسیار مؤثری ایفا می‌کند، چرا که افزایش در شفافیت رویه‌ها، سبب افزایش مشارکت شهروندان و اطمینان از حقوق خود در نحوه اداره حکومت می‌شود.

ربرت کلیتگارد فرمول زیر را برای فساد ارائه می‌دهد:

پاسخگویی - تبعیض + انحصار = فساد

براساس این نمودار، فساد با تبعیض و انحصار رابطه مستقیم و با پاسخگویی رابطه معکوس دارد (معدنچیان، ۱۳۸۲).

از طرفی پژوهش‌ها نشانگر این است که فساد یک نیروی یکپارچه و یکدست نیست تا به وسیله راه‌حلی تک‌بعدی کنترل شود، بلکه مستلزم استفاده از یک رهیافت کلی‌نگرانه چندبعدی است (بانک جهانی به نقل از ابراهیم آبادی، ۱۳۸۴). در استراتژی چندبعدی مبارزه با فساد، به شاخص‌های مختلفی اشاره شده است. در شاخص پاسخگویی مسئولان یکی از موارد اشاره شده، اعلام دارایی‌ها و وضع قوانین در مورد تعارض منافع می‌باشد که در این مقاله به بررسی این شاخص پرداخته می‌شود (بانک جهانی به نقل از ابراهیم آبادی، ۱۳۸۴).

- در اقصاء نقاط جهان، به نظام اعلام اموال جهت حفظ سلامت و صداقت توجه شده است. در گذشته، بسیاری این قانون را مداخله در امور شخصی محسوب می‌کردند، اما چاره‌ای جز آن ندیده و بسیاری از کشورها اقدام به پیاده‌سازی این سیستم نموده‌اند (Pope, 2000). اعلام اموال، اقدامی است که مسئولان دولتی و گاهی اعضای قوای مقننه و قضائیه، درآمد و ثروت‌های شخصی‌شان را جهت بررسی به مسئولان مربوط ارائه دهند. تاکنون بسیاری کشورهایی که از فساد رنج می‌برده‌اند و از عملکرد دولت‌های خود ناراضی بوده‌اند، اقدام به تصویب قوانین اعلام اموال نموده‌اند (Colombo, 1997). نظام اعلام اموال، راهکاری اثربخش و معتبر، و از اجزای ضروری برای یک نظام مردم‌سالار می‌باشد که سبب:

۱-۱- پیش‌فرض‌های تحقیق

- عدم رسیدگی به دارایی مسئولان، زمینه فساد را برای آنها فراهم می‌کند.
  - رسیدگی مستمر به اموال مسئولان، قبل، حین و بعد از تصدی، زمینه‌های فساد مالی در آنها را کاهش می‌دهد.
  - پاسخگویی مسئولان در زمینه اموال به دست آمده، سبب کاهش فساد اداری می‌شود.
- ۲-۱- طراحی روش مناسب برای تحقیق حاضر

- وجود اطلاعات کامل در خصوص اموال مسئولان، سبب اثربخشی دسترسی به آنها می‌گردد (Colombo, 1997). رسیدگی و اعلام اموال باید نظام‌مند باشد و نظام‌مند بودن این سیستم، از دو طریق بررسی می‌شود:
- تبیین شاخص‌های اعلام اموال جهت اطمینان از پاسخگویی مسئولان؛
- جلوگیری از سوء استفاده از قدرت توسط دولتمردان؛
- حفظ دارایی‌های عمومی و مصالح عامه؛
- پیشگیری از مفاسد عمومی؛
- ارتقاء سلامت نفس مسئولان؛
- ارتقاء پاسخگویی عمومی و اعتماد ملی می‌شود. (Pope, 2000).
- از مزایای اعلام اموال برای مسئولان می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

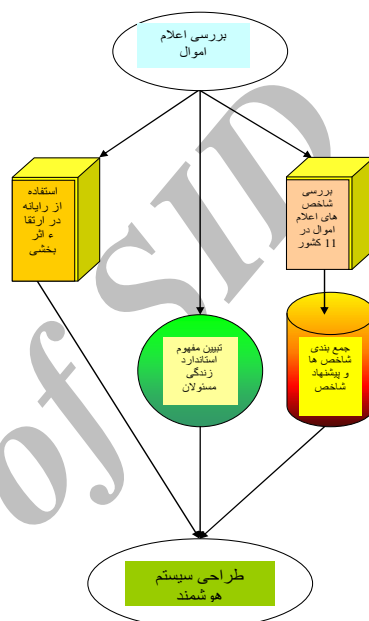
استفاده از سیستم‌های رایانه‌ای مناسب برای ارتقاء اثربخشی در اطمینان از پاسخگویی مسئولان.

شده‌اند. کشورهای منتخب، کشورهای هستند که سازمان‌های جهانی به بررسی فساد در آنها پرداخته است. در این بین دو کشور ترکیه و هند از همسایگان ایران انتخاب شده‌اند. در رومانی، کره، آمریکا، مکزیک سیستم اعلام اموال گسترده وجود دارد و در فیلیپین، تایلند و غنا بحث کنترل اموال به عنوان بحثی جدی پیگیری می‌شود. در این تحقیق با تمرکز بر ابعاد مختلف موجود در سیستم و با مطرح نمودن شش سؤال و بسط آن به سیستم اعلام اموال، شاخص‌های اثربخش استخراج می‌شوند و در فرآیندهای قانونگذاری این شش سؤال باید مد نظر قرار گیرند. این چارچوب با پرسش‌های «چرا؟»، «کجا؟»، «کی؟»، «چه کسی؟» برای چه کسی؟^۶ به بررسی ابعاد مؤثر در اعلام اموال می‌پردازد.

۴-۱- شاخص‌های مهم استخراج شده

وجود قوانین؛ پوشش قوانین؛ زمان اعلام اموال و تناوب آن (چه وقت)؛ تحریم، مجازات و الزام؛ دسترسی پذیری؛ تأییدپذیری؛ به چه کسی اعلام اموال شود؛ آنچه باید اعلام دارند

1. What
2. Why
3. Where
4. When
5. Who
6. Whose

۳-۱- تبیین شاخص‌های اعلام اموال

این پژوهش بر آن است تا با بررسی ادبیات اعلام اموال، و شناسایی جنبه‌های مختلف سیستم، شاخص‌های اثرگذار را شناسایی نموده و شاخص‌های شناسایی شده بر اساس چارچوب یاد شده را در یک مطالعه تطبیقی با قوانین ۱۱ کشور مورد مقایسه قرار دهد. کشورها براساس رتبه بندی فساد به کشورهای در حال رشد و بدون رشد، کاهش در میزان پاکیزگی تقسیم‌بندی

همچنین به منظور ارزیابی کشورها از نتایج تحقیق سازمان شفافیت بین الملل^(۱) و مؤسسه سلامت جهانی^(۲) استفاده شده است. انتخاب کشورها: بنگلادش^(۳)، فیلیپین^(۴)، برزیل^(۵)، هند^(۶)، غنا^(۷)، مکزیک^(۸)، کنیا^(۹)، کره جنوبی^(۱۰)، ترکیه^(۱۱)، رومانی^(۱۲)، آمریکا^(۱۳).

جدول (۱) مقایسه نمرات اعلام شده از اداره فساد توسط سازمان شفافیت بین الملل

(چه چیزی)؛ چگونه اعلام دارند (نحوه)؛ در چه مواردی اعلام صورت می گیرد (کجا) و... این شاخص ها جامع نمی باشند، ولی پایه ای برای چارچوب تنظیمی معتبر خواهند بود.

۱-۵- انتخاب کشورها، جهت مطالعه موردی

جهت انتخاب کشورها، از طبقه بندی سازمان های بین المللی و از کشورهای منتخب بانک جهانی استفاده شده است.

نام کشورها	۲۰۰۰	۲۰۰۱	۲۰۰۲	۲۰۰۳	۲۰۰۴	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷	میانگین
	CPI	CPI	CPI	CPI	CPI	CPI	CPI	CPI	
	Score	Score	Score	Score	Score	Score	Score	Score	
بنگلادش	۰/۴	۰/۴	۱/۲	۱/۳	۱/۵	۱/۷	۲	۲	۱/۳۱
کنیا	۲/۱	۲	۱/۹	۱/۹	۲/۱	۲/۱	۲/۲	۲/۱	۲/۰۵
ایران							۲/۷	۲/۵	۲/۶
فیلیپین	۲/۸	۲/۹	۲/۶	۲/۵	۲/۶	۲/۵	۲/۵	۲/۵	۲/۶۱
هند	۲/۸	۲/۷	۲/۷	۲/۸	۲/۸	۲/۹	۳/۳	۳/۵	۲/۹۴
رومانی		۲/۸	۲/۶	۲/۸	۲/۹	۳	۳/۱	۳/۷	۲/۹۹
مکزیک	۳/۳	۳/۷	۳/۶	۳/۶	۳/۶	۳/۵	۳/۳	۳/۵	۳/۵۱
غنا	۳/۵	۳/۴	۳/۹	۳/۳	۳/۶	۳/۵	۳/۳	۳/۷	۳/۵۳
ترکیه	۳/۸	۳/۶	۳/۲	۳/۱	۳/۲	۳/۵	۳/۸	۴/۱	۳/۵۴
برزیل	۳/۹	۴	۴	۴/۹	۴/۹	۴/۷	۳/۳	۳/۵	۳/۷۸
کره	۴	۴/۲	۴/۵	۴/۳	۴/۵	۵	۵/۱	۵/۱	۴/۵۹
آمریکا	۷/۸	۷/۶	۷/۷	۷/۵	۷/۵	۷/۶	۷/۳	۷/۲	۷/۵۳

نحوه اعلام اموال	محتویات اظهارنامه	اثبات پذیری	چگونگی دستیابی به اطلاعات	ضمانت اجرا و جرایم	زمان اعلام اموال و تناوب آن	چه کسی	وجود قوانین	نام کشور ها							
									نوع اموالی که باید اعلام شود، در قانون آمده است ؟	بیان مرجع رسیدگی کننده به صحت اعلام در قانون	بیان امکان بازخواست مرجع رسیدگی کننده به صحت اعلام اسبابه در قانون	مدت تجویز تأیید محتویات اعلام در قانون	الزام دسترسی عموم به قانون	امکان دسترسی عموم	بیان مجازات عدم اعلام در قانون
روند مبارزه	میانه‌گین نمونه مبارزه یا فساد	خیر	خیر	خیر	خیر	خیر	خیر	بنگلادش							
۱۳۱	خیر	بله	بله	خیر	خیر	خیر	خیر	کوبا							
۲۶	خیر	بله	بله	خیر	بله	بله	خیر	فیلیپین							
۲۶۱	خیر	بله	بله	بله	بله	بله	خیر	هند							
۲۹۴	خیر	بله	بله	خیر	خیر	خیر	خیر	رومانی							
۲۹۹	خیر	بله	بله	بله	بله	بله	خیر	مکزیک							
۳۵۱	بله	بله	بله	بله	بله	بله	خیر	غنا							
۳۵۳	خیر	بله	بله	خیر	خیر	بله	خیر	ترکیه							
۳۵۴	خیر	بله	بله	خیر	خیر	بله	خیر	برزیل							
۳۷۸	خیر	بله	بله	خیر	خیر	بله	خیر	کره جنوبی							
۴۵۹	بله	بله	بله	بله	بله	بله	خیر	خیر							
۷۵۳	خیر	بله	بله	بله	خیر	بله	خیر	امریکا							

۲- جمع بندی و پیشنهاد شاخص های منتخب

در کشورهای منتخب، به بررسی شاخص‌ها پرداخته و برای هر شاخص مواردی پیشنهاد شده است. این شاخص‌ها در تبیین قوانین مرتبط با اعلام اموال مؤثر هستند و در این بین، تعدادی از آنها به طور مستقیم در طراحی نرم افزار کاربرد خواهند داشت.

شاخص اول: وجود قوانین. در کشورهایی که اعلام به عنوان الزام و در سر فصل جداگانه‌ای ذکر شده، بحث اعلام اموال

نسبت به کشورهایی که تنها در قانون اساسی الزام شده و راهکارهای اجرایی برای آن تدارک دیده نشده، موفق تر بوده است.

شاخص دوم: چه کسی. ضرورت اعلام اموال برای بستگان، تمامی منتصبان و منتخبان؛ به غیر از افراد عادی و در مشاغل پایین. اینکه از چه افرادی اعلام اموال صورت گیرد، می تواند ضریبی از حقوق متوسط باشد.

شاخص سوم: زمان اعلام اموال و تناوب آن. در کشورهایی مانند آمریکا، رومانی، فیلیپین، حداکثر سی روز پس از احراز پست و سی روز پس از انقضای مدت

است. این قانون در ۹ کشور از ۱۱ کشور مورد مطالعه وجود داشته است.

- در کشور کره تمامی فرم‌ها باید مورد بررسی قرار گرفته و صددرصد مورد تأیید قرار گیرند. اگر موارد اعلام شده با منابع شناخته شده از درآمد تطابق نداشته باشد و یا سایر اختلافات مشاهده گردد، تمامی اموال مسئول مورد نظر بررسی می‌شود.

شاخص هفتم: محتویات اظهارنامه.

اموال غیرمنقول و منقول و نیز ماشین، پول نقد، جواهرات، عتیقه‌جات، اوراق قرضه، عضویت در انجمن‌ها، دارایی‌های حقیقی، سهام، کشتی‌ها، مشارکت و سهامداری در شرکت‌های تجاری، فعالیت‌های درآمد و هدایا و خدمات رایگان دریافتی در ازای انجام فعالیت، مجوزهای تجاری و تولیدی باید اعلام شود. هر چیز با ارزشی بالاتر از ۵۰۰ هزار تومان یا سه برابر حقوق پایه، از هر جایی به غیر از استخدام فعلی در دولت جهت اعلام ضروری می‌باشد.

شاخص هشتم: نحوه اعلام اموال.

اعلام اموال باید به صورت الکترونیکی انجام شود و فرم‌های آن به سادگی در دسترس باشد. دستورالعمل‌ها را نیز به همین صورت می‌توان در دسترس قرار داد.

مسئولیت و در روز مشخصی از سال با فاصله یک سال، اعلام اموال صورت می‌گیرد. این الگو، الگوی مناسبی محسوب می‌شود.

شاخص چهارم: ضمانت اجرا و جرایم

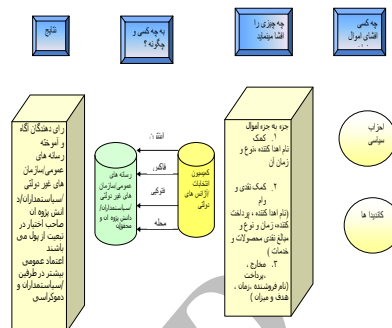
- تمام اموال و دارایی‌هایی را که نتوان نحوه اکتساب آنها را ثابت نمود، جزو اموال غیر قانونی محسوب شوند (مکزیک).
- مسئولان مرتبط نام افراد خاطی را به دادستان کل یا مرجع تعیین شده اعلام می‌دارند (آمریکا).
- برای تمامی افراد اعلام شده باید تأیید و تطابق صد درصدی صورت گیرد و اگر در مواردی دچار اختلال باشد، اموال مسئول مورد نظر مورد بررسی و مذاقه قرار خواهد گرفت (کره جنوبی).

شاخص پنجم: چگونگی دستیابی به

اطلاعات. اعلام اموال با ذکر دلایل از جانب متقاضی و پرداخت هزینه آن قابل دسترس باشد.

شاخص ششم: اثبات پذیری

- تعیین مرجعی برای جمع آوری فرم‌های اعلام اموال به صورت توزیع شده.
- امکان بازخواست مرجع رسیدگی کننده جهت صحت موارد اعلام شده ضروری

اموال، مدل پایلوتی برای تأیید صحت اموال اعلام شده، و نیز عنایت به روند گذشته و توجه به درآمد و هزینه‌های کنونی فرد مورد نظر، سلامت وی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

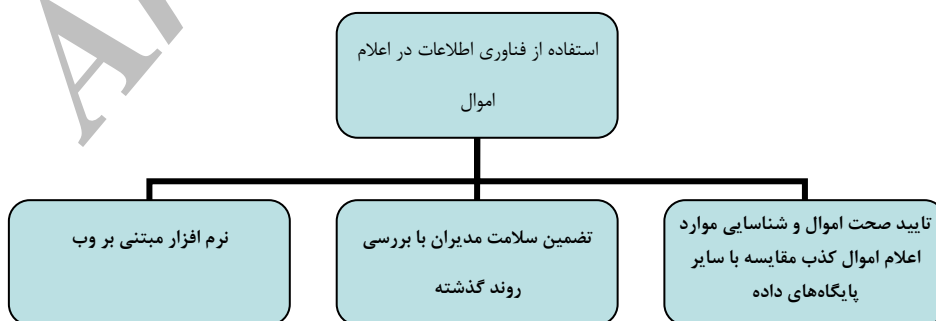
۴- تبیین استاندارد سطح

زندگی

تصور کنید با کارمندی برخورد کرده‌اید که در مدت کوتاهی توانسته زندگی بسیار مرفهی فراهم کند. اولین سؤال در ذهن هر فردی که این کارمند را می‌شناسد، این است که چگونه در مدتی اندک، این‌گونه توانسته در زندگی خود تغییرات عمده دهد؟ لازم به یادآوری است که همیشه تغییر در وضعیت مالی، نشانگر بروز سوء استفاده نیست، اما در پاره‌ای از اوقات می‌تواند نقش چراغ راهنمایی را ایفا کند تا توجه مسئولان ذی‌ربط را برای بررسی و مذاقه به سوی خود جلب نماید. نباید فراموش کرد که اعمال

۳- استفاده از سیستم‌های رایانه‌ای مناسب برای ارتقاء اثربخشی در اطمینان از پاسخگویی مسئولان

فناوری اطلاعات در دو حوزه اعلام اموال و تأیید آن کاربرد دارد. با مطالعه کشورهای مورد بررسی، تنها در مکزیک و آمریکا سیستم اعلام اموال رایانه‌ای وجود داشت و سیستمی که قادر به مقایسه اطلاعات و تأیید صحت اموال اعلام شده باشد، در هیچ کشور دیگری وجود ندارد. در این مقاله، ضمن طراحی سیستمی جهت تسهیل فرایند اعلام

- آیا سرمایه‌گذاری یا تملیک خارجی دارد؟
- آیا به پول هنگفتی مثلاً از طریق ارث یا قماربازی رسیده است؟
- منازل مسکونی، ویلاهای تفریحی (چه ملکی و چه اجاری)؛
- اتومبیل و ابزار تفریحی لوکس؛
- سفرهای خارجی؛
- هزینه‌های روزمره؛
- خرید عتیقه‌جات و آثار هنری؛
- خرید جواهرآلات؛
- خرید اوراق قرضه؛
- هزینه‌های درمانی غیرضروری (جراحی زیبایی)؛
- هزینه غیر ضروری بزرگ؛
- شغل همسرش؛
- شغل فرزندان؛

۴-۲- طراحی روشی برای ردیابی اموال با استفاده از شاخص‌های استاندارد زندگی

در چند سال اخیر، با افزایش میزان فساد، تحقیقات در خصوص ردیابی اموال افزایش یافته است. هر چند که موارد ردیابی اموال یک شکل نبوده، اما با بررسی آنها می‌توان به تعمیم‌الگوی آن به سایر موارد پرداخت و با شناخت الگوها، برنامه‌های

کنترل وسیع بر مسئولان، علاوه بر مشکلات ذاتی و ایجاد چالش‌ها، هزینه‌های هنگفت و انباشتنی اطلاعات را نیز همراه دارد. پس انجام کنترل کامل، منطقی به نظر نمی‌رسد و کنترل‌های موردی، اثربخشی بالاتری دارند. اینکه این کنترل‌ها را از کجا آغاز کنیم، سبب ایجاد ابهام می‌گردد (Colombo, ۱۹۹۷). در اینجا مفهوم استانداردهای زندگی به عنوان شاخص سلامت یا فساد مسئولان تعریف می‌شود و از طریق آن، بسیاری از موارد در بررسی شاخص‌های استاندارد زندگی قابل درک است. شاخص‌های زیر را می‌توان به عنوان معیار یاد نمود. بدیهی است تعریف شاخص‌ها بسته به موقعیت متفاوت است.

۴-۱- شاخص‌های پیشنهادی

- آیا بدهی‌های غیر متعارفی مانند شهریه دانشگاه یا صورت حساب پزشکی دارد؟
- سابقاً آیا اعلام ورشکستگی کرده است؟ آیا تملک ثانویه داشته است؟ آیا طرح دعوی در دادگاه نموده است؟
- آیا دارای املاک مستغلات به غیر از محل سکونتش می‌باشد؟ آیا برای تعطیلات دارایی و ملکی دارد؟

بازجویی و تحقیقات را برنامه‌ریزی کرد. به طور مثال، یک نمونه عملی از هزاران نمونه را که در اطراف ما اتفاق می‌افتد، بررسی می‌نماییم. نکته مهم این است که در صورت بررسی موردهای مشابه می‌توان به استنتاج بر حسب مورد^۷ پرداخت.

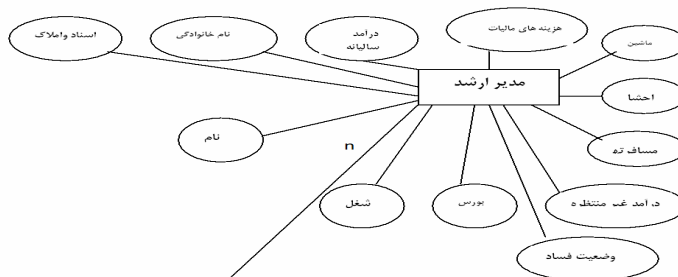
- ایجاد یک سیستم پشتیبان تصمیم‌گیری برای پیدا کردن روند تغییرات و اعلام تغییرات ناموزون (تضمین سلامت مدیران با بررسی روند گذشته)؛

- ایجاد یک سیستم پشتیبان تصمیم‌گیری جهت چک کردن اطلاعات پایه و اولیه داده شده با پایگاه اطلاعات پایه (تأیید صحت اموال و شناسایی موارد اعلام اموال کذب با مقایسه با سایر پایگاه‌های داده).

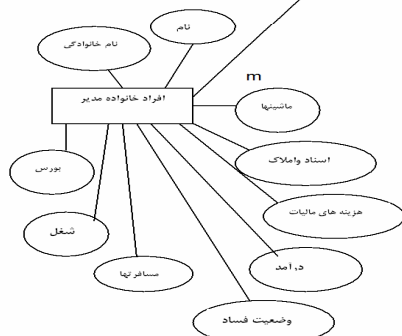
۵- طراحی نرم‌افزار اعلام اموال

در راستای بررسی سرمایه شخصی و یا خانوادگی مسئولان پس از احراز پست‌های مهم دولتی، برنامه جامع پشتیبان تصمیم‌گیری زیر پیشنهاد می‌شود:
- ایجاد پایگاه داده‌های پایه برای داشتن اطلاعات مبنایی به عنوان اطلاعات و آمار

دیاگرام از تباط موجودیت

دیاگرام موجودیت پایگاه داده‌های داخلی

۶- طراحی سیستم پشتیبان تصمیم جهت تضمین سلامت مالی مدیران

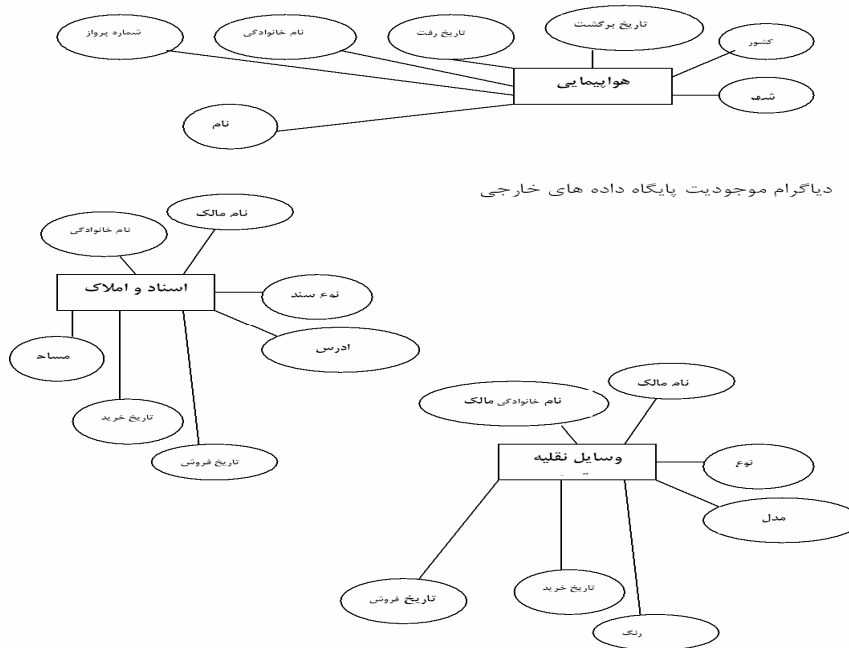
۶-۱- شرح سیستم

برای ایجاد زیرساخت قوی در هر سیستم پایگاه داده‌ای، نیاز به طراحی دیاگرام‌های رابطه‌ای موجودیت است تا دیدگاه رابطه‌ای دقیقی در این سیستم مشخص شود؛ سپس نیازمند طراحی فرم‌های ورود اطلاعات با توجه به شرایط قانونی و فرهنگی کشور است.

۶-۲- مخاطبان و کاربران سیستم:

در این سیستم، سه سطح دسترسی برای کاربران در نظر گرفته شده است:

- کاربران عام: برای این گروه از کاربران، امکان مشاهده محدودی از اطلاعات در نظر گرفته شده است. این کاربران بدون رعایت موارد امنیتی (وارد کردن نام کاربری، کلمه عبور، اثر انگشت و امضای الکترونیکی) می‌توانند وارد سیستم شوند و از اخبار موجود در سیستم استفاده نمایند.

دیاگرام موجودیت پایگاه داده های خارجی

مدیران ارشد: مدیران پس از رعایت موارد امنیتی (وارد کردن نام کاربری، کلمه عبور، اثر انگشت و امضای الکترونیکی) و تأیید صحت اطلاعات می‌توانند از سیستم استفاده نمایند تا علاوه بر دسترسی به اطلاعات مربوط به خود بتوانند در موعد معین نیز اعلام اموال کنند.

ناظران سیستم: این گروه از کاربران نیز پس از رعایت موارد امنیتی (وارد کردن نام کاربری، کلمه عبور، اثر انگشت و امضای الکترونیکی) و تأیید صحت اطلاعات به کل اطلاعات بدون امکان ویرایش داده ورودی مدیران، دسترسی دارند.

۶-۳- مشخصات فنی سیستم

پایگاه‌های داده‌ای مورد بحث در این سیستم با نگاه کلان به دو بخش اصلی تقسیم می‌شوند:

- پایگاه‌های داده‌ای داخلی: پایگاه داده‌ای مرکزی که جمع‌آوری اطلاعات شخصی مدیران، سوابق اموال آنها در این پایگاه داده‌ای صورت می‌گیرد.
- پایگاه‌های داده‌ای خارجی: پایگاه‌های داده‌ای بانک‌ها، سازمان ثبت احوال و اسناد کشور، شرکت‌های هواپیمایی و...

به عنوان پایگاه‌های خارجی در این طراحی معرفی و در نظر گرفته می‌شوند و جهت اطمینان از صحت اعلام اموال صورت گرفته، از آنها استعلام به عمل می‌آید.

۷- گام‌هایی جهت جمع‌آوری اطلاعات و تضمین صحت آنها

گام اول: ایجاد پایگاه داده داخلی یا پایگاه داده اولیه، شامل اطلاعات پایه مدیران ارشد و خانواده درجه یک آنها، که اطلاعات پایه افراد، توسط خود مدیران در موعد مقرر اعلام می‌شود. این افراد باید فرم‌های طراحی شده را تکمیل نمایند.

گام دوم: ایجاد پایگاه داده‌ای خارجی با استعلام از پایگاه‌های داده‌ای ثبت احوال، هواپیمایی کشوری و بورس اوراق بهادار. در این پایگاه داده، تمامی اطلاعات مدیران و خانواده درجه یک آنها از قبیل مقدار و نوع سهام، تعداد وسایل نقلیه موتوری، اسناد، املاک و مستغلات مربوطه که در پایگاه داده اولیه نیز وارد شده است، جمع‌آوری می‌شود. همچنین علاوه بر موارد فوق، اطلاعاتی از تعداد و مقصد سفرهای خارجی و هزینه آن نیز ذخیره می‌شود.

گام سوم: بررسی صحت اطلاعات اعلام شده به وسیله ارتباط متقابل با پایگاه‌های داده

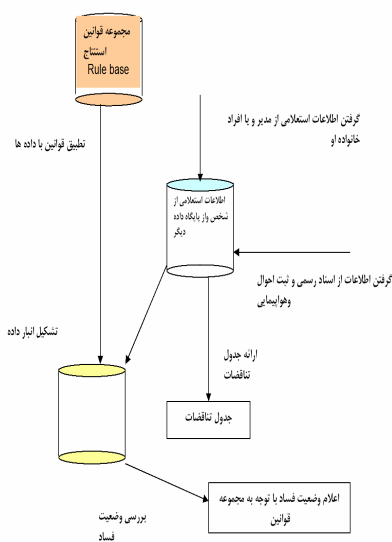
تا با توجه به مؤلفه‌های دارایی اولیه و درآمدهای اعلامی از سوی مدیران و خانواده‌های ایشان، جایگاه اولیه و جایگاه نهایی دارایی‌های آنها با توجه به درآمدهای ثابت و یا درآمدهای ناگهانی از قبیل ارث و غیره مشخص شود و حداکثر رشد دارایی‌های آنها معلوم گردد.

به طور مثال، اگر میزان دارایی‌های فرزند یک مدیر به مقدار صد میلیون تومان است و درآمدهای اعلامی وی ده میلیون تومان باشد، دارایی این شخص در پایان سال می‌تواند به مقدار درآمد اعلامی رشد داشته باشد. البته نباید مقدار افزایش سرمایه این شخص را که نشئت گرفته از افزایش ارزش دارایی‌های اولیه او بوده، به حساب آورد و قیمت کالاهای سرمایه‌ای وی از قبیل زمین و غیره را مطابق اول سال تعیین کرد. لذا اگر یک دارایی وی فروخته شده باشد، باید سود ناشی از این فروش را نسبت به قیمت اولیه آن به عنوان درآمد این شخص منظور گردانید. به این ترتیب، باید اطلاعات پایه هر شخص که با توجه به پایگاه‌های داده‌ای استعلامی بررسی شده، در انبار داده در مؤلفه‌های درآمدی بررسی کرده و حاصل را به صورت سقف قابل قبول رشد مالی مدیران منظور گردانید.

خارجی. در این بخش با پرس و جوهای دقیق می‌توان بین اطلاعات اعلام شده از سوی مدیران و خانواده درجه یک آنها با پایگاه داده‌ای متشکل از اطلاعات استعلامی، مقایسه‌ای انجام داد (به طور مثال، اگر فرزند یک مدیر در اطلاعات خود اعلامی، ادعا کرده باشد که تنها دارای یک خودروی پراید است، و با استعلام از ثبت و اسناد کشوری فهمیده می‌شود که گفته‌های او صحت دارد یا مثلاً او دارای یک خودروی پژو نیز بوده است و یا اصلاً به جای مالکیت یک دستگاه پراید، مالک یک خودروی سمند می‌باشد). روش مقایسه در این بخش به سادگی با استفاده از مقایسه‌های متنی و قرار دادن مثلاً ماشین‌ها و مدل‌های رایج آنها به صورت Hardcode قابل مقایسه و برنامه‌ریزی است. هدف اصلی این سامانه، تشخیص درست و یا غلط بودن اطلاعات اعلام شده از سوی مدیران و خانواده آنهاست.

گام چهارم: ایجاد انبار داده از اطلاعات پایه و استعلامی (تجمیع داده‌های داخلی و خارجی). پس از آنکه سامانه، تناقضات اطلاعاتی را به مدیران اعلام کرد و اصلاحات مورد نظر و منطقی در پرونده آنها اعمال شد، برای ایجاد زیرساخت سامانه پشتیبان تصمیم، می‌بایست یک انبار داده ایجاد کرد

داگرام گردش کاری

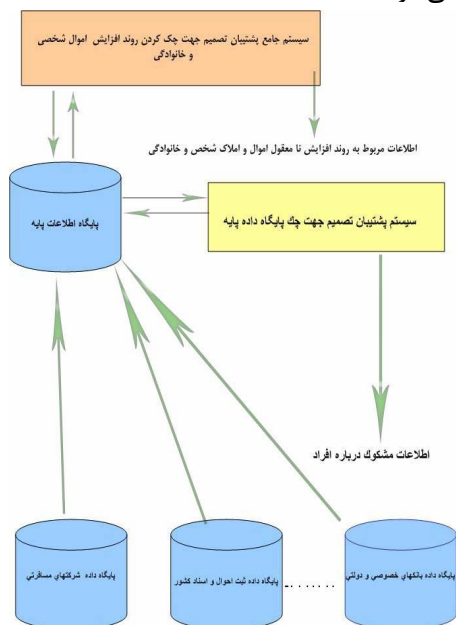

گام پنجم: سامانه پشتیبانی تصمیم بر مبنای قواعد. نتیجه عملکرد این سامانه به صورت اعلام وضعیت هر مدیر و خانواده وی دارای سه وضعیت سبز، زرد، قرمز است که به ترتیب حداقل ریسک یا حداکثر ریسک فساد مالی را نشان می دهد.

۸- نحوه بررسی اظهارنامه ها در سامانه

سرمایه اولیه شخص با سرمایه نهایی وی مقایسه می شود. البته در بخش هایی از قبیل زمین و حتی خودرو، ورودی اطلاعات به سیستم باید از طریق کارشناسان صورت

گیرد و سپس تفاوت این دو رقم با درآمد اعلامی شخص و درآمد ناشی از افزایش ناگهانی کالای سرمایه ای اعلام شده توسط وی مقایسه شود. اگر تفاوت این دو رقم از ۵ درصد درآمد کلی شخص تجاوز کند، وضعیت زرد اعلام می گردد و اگر این تفاوت بالای ۱۰ درصد باشد، وضعیت قرمز اعلام می شود.

هزینه های ناشی از مسافرت های مدیران و خانواده های نزدیک آنها به خارج از کشور محاسبه می شود. در این بخش با استعلام گرفتن از هواپیمایی کشوری می توان با تفاضل تاریخ ورود و خروج هر مدیر، مدت زمان نسبی اقامت وی را به دست آورد. با بررسی شهر و کشور مورد مسافرت، مدت

۹- فرجام

در این مقاله جهت بررسی اعلام اموال مدیران، به بررسی ۸ شاخص پرداخته شد. این شاخص‌ها در ۱۱ کشور مورد بررسی قرار گرفتند که شاخص‌های پیشنهادی به عنوان مدلی در اعلام اموال مطرح شدند. سپس با بررسی کاربرد فناوری اطلاعات در عرصه اعلام اموال، سه حوزه مدنظر محققان قرار گرفتند که عبارت‌اند از: نرم‌افزاری برای تأیید صحت اموال و شناسایی موارد اعلام اموال کذب با مقایسه با سایر پایگاه‌های داده‌ای و تضمین سلامت مدیران با بررسی روند گذشته و بر اساس شاخص‌های منتخب و تجربیات سایر کشورها، سیستم اعلام اموال با امکان کنترل بر مبنی قواعد طراحی گردید و نتیجه برای چند فرد فرضی آزمایش شد که سیستم با بررسی وضعیت افراد سه وضعیت سبز، زرد و قرمز را اعلام می‌نماید.

پانوشتها

۱. سازمان شفافیت بین الملل، با هدف مبارزه با فساد تأسیس شد. این سازمان هر دو سال یک بار کنفرانسی با عنوان «کنفرانس بین المللی مبارزه با فساد» برگزار می‌کند. این سازمان، شاخص فساد را مانند سایر متغیرهای اقتصاد اندازه‌گیری و معرفی کرده است. شاخص فساد،

زمان اقامت در آنجا را در هزینه اقامت متوسط هر شب در آن شهر و کشور ضرب نمود و هزینه مسافرت خارجی مدیر و یا فردی از افراد خانواده وی را به‌دست آورد و جزو هزینه‌های مدیر به حساب آورد.

هزینه‌های مدیر و افراد خانواده وی از درآمدهای آنها کم، و درآمد مورد بررسی از بخش اول سامانه با درآمد خالص خارج شده از بخش ۳ عوض می‌شود.

از این بخش، مجموعه قوانین استنتاج مشخص می‌شود. به طور مثال، در سامانه‌های شماره ۱ فرض می‌گیریم که اگر مقدار تفاوت بین درآمد و هزینه و افزایش ثروت بیش از ۱۰ درصد کل درآمد باشد، وضعیت را به وضعیت زرد تغییر بدهد. به طور کلی، مجموعه قوانین در این بخش قابلیت تغییر دارند؛ هرچند قاعده و چارچوب کلی قوانین ثابت است.

مجموعه قوانین طراحی شده اولیه به

شرح زیر می‌باشند:

$\{ \text{درآمد} \} \leq 10\% \text{ ((درآمد خالص) - (هزینه} + \text{ثروت))} \leq 5\% \text{ (اگر) زرد = وضعیت}$
$\{ \text{درآمد} \} > 10\% \text{ ((درآمد خالص) - (هزینه} + \text{ثروت))} \{ \text{اگر} \} \text{ قرمز = وضعیت}$
و در غیر این صورت وضعیت سبز است

- میزان فساد را از صفر تا ۱۰ نشان می دهد. بر این اساس، صفر بیشترین فساد و ۱۰ کمترین فساد را نشان می دهد. به عنوان مثال، در سال ۲۰۰۵ میلادی، ایسلند ۹/۷ و فنلاند ۹/۶ کم ترین فساد و بنگلادش و چاد با ۱/۷ بیشترین فساد را در بین کشورهای مختلف جهان به خود اختصاص داده اند.
۲. مؤسسه سلامت جهانی از شش شاخص در رتبه بندی فعالیت های ۲۵ کشور استفاده نموده است که این شاخص ها شامل: الف) جامعه مدنی، اطلاعات عمومی، و رسانه ها می باشد که خود شامل سازمان های جامعه مدنی، قوانین دستیابی به اطلاعات و آزادی مطبوعات است. ب) فرایندهای سیاسی و فرایندهای انتخاباتی که شامل انتخابات ملی، آژانس های نظارت بر انتخابات، سرمایه گذاری بخش سیاسی است. ج) شاخه های دولت شامل اجرایی، مقننه و قضایی است. د) خدمات مدنی و مدیریتی که خود شامل مقررات خدمات اجتماعی، شاخص های خبر رسانی، تهیه و انجام خدمات و خصوصی سازی است. ه) مکانیزم های تنظیمی مانند دفاتر ناظر ملی، دیوان محاسبات، گمرک و مالیات و قوانین مالی. و) قانون تساوی افراد در برابر قانون و قابل رسیدگی بودن اعمال مأموران
- دولت در محاکم عمومی، و سازوکارهای مبارزه با فساد که شامل قوانین مبارزه با فساد، آژانس های مبارزه با فساد، دسترسی به مقامات قضایی و اجرای قوانین است.
3. Government Servants (Conduct) Rules, 1979 Bangladesh.
  4. Republic Act No. 6713 Code of Conduct and Ethical Standards for Public Officials and Employees Philippines Republic Act No.6713 § 8
  5. Lei de Improbidade Administrativa Brazil.
  6. All India Services (Conduct) Rules India
  7. Act 550: The Public Office Holders (Declaration of Assets and Disqualifications) Act, 1998 Ghana.
  8. Ley Federal de Responsabilidades de Los Servidores Públicos Mexico.
  9. Public Officer Ethics Act, 2003 Kenya
  10. Korean Public Servants' Ethics Law Korea.
  11. Declaration of Assets Act, Nov 11, 1990 Turkey.

۵. فقیهی، ابوالحسن و کاوه تیمور نژاد (۱۳۸۵)، نظام پاسخگویی در شهرداری، تهران: پژوهشی پیرامون چگونگی ارائه خدمات شهری و رضایت شهروندان، فصلنامه مطالعات مدیریت، شماره ۵۰.
۶. معدنچیان، ابراهیم، (۱۳۸۲)، بررسی وضعیت مبارزه با فساد اداری در کره جنوبی و تانزانیا، تهران: ستاد ارتقاء سلامت اداری.

منابع لاتین

7. Colombo, Gerardo (1997), *Monitoring the Assets and Lifestyles of Public Decision-Makers: Can It Be Made to Work?*, 8th Anti-Corruption Conference. Seoul.
8. Gyimah-Boadi, E. (2005) *Enhancing the Credibility of The Public Office Holders Asset Declaration Regime*, Ghana Center for Democratic Development (Cdd-Ghana) Volume7, Number 3, June.
9. Pope, Jeremy (2000), *Public Service Ethics, Monitoring Assets and Integrity Testing In: Confronting Corruption: The Elements of a National Integrity System*, Transparency International Source Book, (Chapter 20).
10. Stevens, Mike (2000), *Enforcement and Disciplinary Issues World Bank*, [Http://www1.Worldbank.Org](http://www1.Worldbank.Org).
11. Ward Gene, (2004), *The Role of Disclosure in Combating Corruption in Political Finance*, USAID Office of Democracy and Governance, United States.
12. Yves-Marie (2004), *Enforcement: How Regulation of Political Party Finance Is Managed in Practice*, the Ecole Nationale d'Administration, France.
12. Romania Law on Certain Steps for Assuring Transparency in Performing High Official Positions, Public and Business Positions for Prevention and Sanctioning The Corruption and Emergency Ordinance No. 40 Romania.
13. United States Office of Government Ethics, "Public Financial Disclosures Ethics in Government Act of 1978 Section 101 United States": A Reviewer's Reference 3-25, 3-26 (1996).

منابع فارسی

۱. ابراهیم آبادی، غلامرضا (۱۳۸۴)، *تحلیلی بر وضعیت فساد در ایران*، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
۲. ابراهیم آبادی، غلامرضا (۱۳۸۳)، *فساد در نگاهی دیگر: تأمل چند جانبه بر مقوله فساد*، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
۳. بنر، گرهارد (۱۳۷۹)، *از حکومت تا حکمرانی: حکومت‌های محلی آلمان بین مقررات، تدارک خدمات و توسعه جامعه، تحقیق اداری ملی*، شماره ۱۷، مؤسسه تحقیقات اداری ملی، دانشگاه هانینگ، سئول ۱۳۳-۷۹۱.
۴. فقیهی، ابوالحسن (۱۳۸۰)، *"نظام‌های پاسخگویی در بخش دولتی"*، فصلنامه مطالعات مدیریت، شماره ۳۰، بهار و تابستان.

13. [Http://www1.Worldbank.Org/Publicsector/Civilservice/Assets.Html](http://www1.Worldbank.Org/Publicsector/Civilservice/Assets.Html)
14. [Http://www.Global.Integrity.Com](http://www.Global.Integrity.Com)
15. [Http://www.Ombudsman-Phil.Net/Legislations.Html](http://www.Ombudsman-Phil.Net/Legislations.Html)
16. [Http://www.Usoge.Gov/Pages/Forms_Pubs_Otherdocs/](http://www.Usoge.Gov/Pages/Forms_Pubs_Otherdocs/)
17. [Http://www.Nj.Gov/Ethics_Report.Pdf](http://www.Nj.Gov/Ethics_Report.Pdf)
18. [Http://www.Declaranet.Gob.Mx](http://www.Declaranet.Gob.Mx)
19. [Http://www.Cabinet-Office.Gov.Uk/Central/Index](http://www.Cabinet-Office.Gov.Uk/Central/Index)
20. [Http://www.ghana.gov.gh/pbcopin/index.php](http://www.ghana.gov.gh/pbcopin/index.php)
21. [Http://www.cddghana.org](http://www.cddghana.org)

Archive of SID